

*Електронний журнал «Державне управління: удосконалення та розвиток» включено до переліку наукових фахових видань України з державного управління (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 1643 від 28.12.2019).
Спеціальність – 281.
Державне управління: удосконалення та розвиток. 2023. № 10.*

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2156.2023.10.1>

УДК 35.08

*О. І. Пархоменко-Куцевіл,
д. держ. упр., професор, завідувач кафедри публічного управління та адміністрування, Університет Григорія Сковороди в Переяславі
ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0758-346X>*

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ ДОБРОЧЕСНОСТІ В СИСТЕМІ ОБОРОННОГО СЕКТОРУ

*О. Parkhomenko-Kutsevil,
Doctor of Sciences in Public Administration, Professor, Head of the Department of Public Administration and Administration, Hryhoriy Skovoroda University in Pereyaslav*

THEORETICAL PRINCIPLES OF BENEVOLENCE FORMATION IN THE DEFENSE SECTOR SYSTEM

У статті зазначено, що протидія корупції на сьогодні є одним з актуальних питань для більшості країн світу. Корупція була і залишається злом, що гальмує розвиток громадянського суспільства, демократичних, соціальних та економічних інститутів. Протягом всієї історії людства з мірою еволюції держави та державного управління відбувалася еволюція корупції. Якщо в давні часи плата жерцю, вождю чи воєначальнику була

універсальною нормою, то згодом корупція перейшла на тіньовий бік взаємовідносин суб'єктів. В умовах воєнного часу в Україні саме в оборонному комплексі спостерігаються корупційні скандали, які пов'язані з проведенням непрозорих тендерів, заснуванням приватних компаній представниками оборонного комплексу, які виграють тендери, інститутами громадянського суспільства викриваються факти закупівлі продукції, устаткування, військової форми тощо за завищеними цінами. Всі механізми запобігання та протидії корупції в оборонному секторі можна умовно розділити на три великі категорії: побудова цілісності та виховання доброчесності; підвищення стандартів прозорості; підвищення стандартів звітності та відповідальності. Проаналізована теорія Беккера, який зазначає, що будь-який працівник, який має можливості для участі в корупційних діях, завжди оцінює потенційні (мінімально виправдані) доходи від корупційних дій по відношенню до очікуваних (максимально виправданих) втрат від таких дій у разі викриття та покарання. Таким чином, зменшення вигоди від корупції та збільшення втрат від корупційних дій – є однією з важливих формул запобігання корупції в оборонному секторі, яка має бути вкладена у чинне законодавство України.

Зазначено, що неврегульованість такої категорії як «доброчесність» у чинному законодавстві, несе багато ризиків та загроз у сфері запобігання та протидії корупції. Тому, на нашу думку, слід розробити проект Закону України «Про доброчесність в системі публічного управління», де окремим розділом передбачити систему механізмів забезпечення доброчесності в оборонному секторі. У зазначеному законі також слід передбачити відбір кадрів в сектор оборони не лише на підставі певних тестів, співбесіди, а також на підставі характеристик з попереднього місця роботи, інформації щодо діяльності майбутнього співробітника. Крім того, слід врегулювати питання навчання щодо доброчесності, формування нетерпимості до корупції.

У зазначеному законопроекті також слід врегулювати формулу запобігання корупції в оборонному секторі, зокрема: зменшення вигоди від корупції (процедури мають бути прозорими, відкритими та легко перевіреними) та збільшення втрат від корупційних дій (матеріальних, моральних, репутаційних).

The article states that combating corruption is currently one of the most pressing issues for most countries of the world. Corruption was and remains an evil that inhibits the development of civil society, democratic, social and economic institutions. Throughout the history of mankind, along with the evolution of the state and state administration, the evolution of corruption took place. If in ancient times payment to a priest, leader or military commander was a universal norm, then later corruption moved to the shadow side of the relations between subjects. In wartime conditions in Ukraine, it is in the defense complex that corruption scandals are observed, which are connected with the holding of opaque tenders, the establishment of private companies by representatives of the defense complex who win tenders, the facts of the purchase of products, equipment, military uniforms, etc. at inflated prices are revealed by civil society institutions . All mechanisms for preventing and countering corruption in the defense sector can be conditionally divided into three broad categories: building integrity and fostering integrity; increasing standards of transparency; increasing standards of reporting and accountability. Becker's theory is analyzed, which notes that any employee who has the opportunity to participate in corrupt actions always evaluates the potential (minimally justified) income from corrupt actions in relation to the expected (maximum justified) losses from such actions in case of exposure and punishment . Thus, reducing benefits from corruption and increasing losses from corrupt actions is one of the important formulas for preventing corruption in the defense sector, which should be included in the current legislation of Ukraine.

It is noted that the lack of regulation of such a category as "integrity" in the current legislation carries many risks and threats in the field of preventing and

combating corruption. Therefore, in our opinion, a draft of the Law of Ukraine "On integrity in the system of public administration" should be developed, where a separate section provides for a system of mechanisms for ensuring integrity in the defense sector. The mentioned law should also provide for the selection of personnel in the defense sector not only on the basis of certain tests, interviews, but also on the basis of characteristics from the previous place of work, information on the activities of the future employee. In addition, it is necessary to regulate the issue of training on integrity, the formation of intolerance to corruption.

The said draft law should also regulate the formula for preventing corruption in the defense sector, in particular: reducing the benefits from corruption (procedures should be transparent, open and easily verifiable) and increasing losses from corrupt actions (material, moral, reputational).

Ключові слова: *публічне управління, оборонний сектор, публічні службовці, корупція, запобігання та протидія корупції, запобігання та протидія корупції в оборонному секторі, мінімізація корупції, доброчесність, етика, чесність.*

Keywords: *public administration, defense sector, public servants, corruption, prevention and counteraction of corruption, prevention and counteraction of corruption in the defense sector, minimization of corruption, integrity, ethics, honesty.*

Постановка проблеми. Протидія корупції на сьогодні є одним з актуальних питань для більшості країн світу. Корупція була і залишається злом, що гальмує розвиток громадянського суспільства, демократичних, соціальних та економічних інститутів. Протягом всієї історії людства з мірою еволюції держави та державного управління відбувалася еволюція корупції. Якщо в давні часи плата жерцю, вождю чи воєначальнику була

універсальною нормою, то згодом корупція перейшла на тіньовий бік взаємовідносин суб'єктів.

Корупція в оборонному секторі може набувати різноманітних форм, зокрема у вигляді «відкатів» та хабарів, надання вигідних контрактів без проведення відповідних тендерних процедур чи маніпуляцій із фондом оплати праці військовослужбовців.

Останнім часом все більшого поширення набуває тенденція до швидкого зростання кількості приватних підприємств у військовій сфері та секторі безпеки. Ці підприємства діють на умовах аутсорсингу відповідно до існуючих норм та положень обмеженого характеру, виконуючи функції, які в минулому належали виключно до сфери відповідальності держави, і це також створює сприятливі умови для зростання корупції у вищезгаданих сферах.

В умовах воєнного часу в Україні саме в оборонному комплексі спостерігаються корупційні скандали, які пов'язані з проведенням непрозорих тендерів, заснуванням приватних компаній представниками оборонного комплексу, які виграють тендери, інститутами громадянського суспільства викриваються факти закупівлі продукції, устаткування, військової форми тощо за завищеними цінами.

Водночас, слід звернути увагу на те, що корупція в оборонній сфері не лише наносить непоправної шкоди перебігу бойових дій та може призвести до невинуватених людських втрат, а й шкодить міжнародному іміджу. Міжнародні партнери, які надають зброю, фінансування часто висловлюють невдоволення такими корупційними скандалами, що може призвести до обмеження такої військової допомоги, або взагалі припинення, що звичайно призведе до непоправних втрат в Україні. Тому проблема аналізу сучасних механізмів запобігання та протидії корупції в оборонному комплексі виходить на перший план.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема запобігання та протидії корупції, а також діяльність антикорупційних органів державної влади аналізують вчені в різних галузях науки, у тому числі правознавці,

політологи, соціологи, психологи, державні управлінці та ін. Зокрема, формування та розвиток антикорупційних інституцій в Україні та світі, аналізують: С.Александров, В.Андріанов, Л. Багрій-Шахматов, О.Банчук, І.Бачинський, В.Белік, В.Берзнер, Т.Іленок, О. Кальман, М.Камлик, І. Козьяков, О.Костенко, В.Кузьменко, О.Куриленко, В.Литвиненко, О.Лук'янов, О.Маркеєва, М.Мельник, О.Михайльченко, А.Мовчан, О.Мусієнко, Є.Невмержицький, А.Новак, В. Пелішенко, С.Петрашко, С.Серьогін, О.Сінчук, Л.Ситник, Є.Скулиш, М.Фоміна, М. Хавронюк, Н.Ченшова, М.Ярошенко, І.Яцків та ін.

Мета статті – проведення системного аналізу теоретичних засад формування доброчесності в системі оборонного сектору.

Виклад матеріалу.

У сучасному світі невелика кількість країн змогли організувати роботи щодо успішного протистояння корупції, у тому числі в оборонному секторі. При цьому одним із факторів, що допомагає у протидії корупції, є високий рівень антикорупційної культури. Культура ж, у свою чергу, (від латинського – culture (обробляти) перекладається як виховання, освіта, розвиток, шанування.

В Законі України «Про запобігання корупції» [1] відсутнє визначення поняття «доброчесність», що суттєво впливає на запровадження даного принципу у систему життєдіяльності суспільства.

Відповідно до Закону України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки» до основних принципів антикорупційної політики на 2021-2025 роки віднесені, зокрема: формування суспільної нетерпимості до корупції, утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права [2].

У Кодексі доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України, який затверджено Міністром оборони України 15 березня

2017 року, основними принципами доброчесної поведінки військової (цивільної) посадової особи при виконанні службових обов'язків є: пріоритет службових інтересів; політична нейтральність; неупередженість; компетентність і ефективність; прозорість; нерозголошення службової інформації (конфіденційність); утримання від виконання незаконних наказів (розпоряджень); корпоративність [3]. Водночас, у зазначеному нормативно-правовому документі також не визначено поняття «доброчесність» та механізми запровадження доброчесної поведінки.

Таким чином, основними чинними нормативно-правовими документами, які спрямовані на запобігання та протидії корупції в загальних рисах окреслено важливість доброчесної поведінки, водночас не надано пояснення що розуміється під поняттям «доброчесність», а також не визначені конкретні механізми формування доброчесної поведінки, у тому числі фахівців у сфері оборонного сектору України.

Водночас, основою запобігання корупції в оборонному секторі має стати системна діяльність щодо утвердження культури доброчесності та поваги до верховенства права.

Доброчесність (у матеріалах ОЕСР публічна доброчесність) є елементом антикорупційної культури. Публічна доброчесність - послідовне дотримання та відданість загальноновизнаним етичним цінностям, принципам та нормам з метою відстоювання та забезпечення пріоритету громадських інтересів над приватними в публічному секторі.

Доброчесність державної влади може в найбільш загальному вигляді означати високоморальну характеристику її представників, діяльність яких спрямовується на досягнення добра як для кожної окремої людини, так і для суспільства в цілому [4-6].

Розбудова доброчесності є важливим елементом стратегій доброго врядування, що лежать в основі реформування сфери безпеки. Реформування сфери безпеки – це процес політичних і технічних реформ з метою покращення функціонування сектору безпеки. НАТО на сьогодні є однією з

провідних організацій у справі розбудови доброчесності, з її програмою розбудови доброчесності – створення можливостей і практичних інструментів, які допомагають країнам зміцнити доброчесність, прозорість і підзвітність та знизити ризик корупції в секторі оборони та безпеки [7].

Звертаючись до міжнародного досвіду, ми можемо подивитися на визначення Женевського центру демократичного контролю над збройними силами (DCAF) під егідою Північно-Атлантичного альянсу (NATO), який протидію з корупцією розділив на 3 основні виміри:

1. Добропорядність;
2. Прозорість;
3. Підзвітність.

Деструктивні наслідки та втрати від корупції можна істотно знизити завдяки застосуванню випробуваних принципів, механізмів та позитивного досвіду ефективного менеджменту. Існує широкий спектр механізмів та засобів, які уряди держав можуть застосовувати для боротьби з корупцією. Всі механізми запобігання та протидії корупції в оборонному секторі можна умовно розділити на три великі категорії:

- побудова цілісності та виховання доброчесності;
- підвищення стандартів прозорості;
- підвищення стандартів звітності та відповідальності [8].

Простий стратегічний механізм дає приклад і служить свого роду керівництвом для формування ресурсів та заходів, які уряд може використати для подолання корупції. Цей механізм поєднує у собі осмислення явища корупції з філософської, економічної та державно-управлінської точок зору. У даному випадку, філософська думка представлена етичними поглядами видатного німецького філософа епохи Просвітництва Еммануїла Канта, тоді як утилітарна думка є відображенням поглядів англійського філософа 19-го століття Стюарта Мілля. На утилітарній теорії Мілля побудовано й економічну модель сучасної злочинності, розроблену нобелівським лауреатом Гері Беккером (Gary Becker) і детально проаналізовано в його

роботі «Злочин і покарання: Економічний підхід» (Crime and Punishment: Economic Approach) [9].

Запропонована Г.Беккером теорія «раціонального злочину» вимагає аналізу переваг та можливих втрат від скоєння злочину з погляду державного службовця, чиновника чи виборної державної посадової особи [9].

За теорією Беккера, будь-який працівник, який має можливості для участі в корупційних діях, завжди оцінює потенційні (мінімально виправдані) доходи від корупційних дій по відношенню до очікуваних (максимально виправданих) втрат від таких дій у разі викриття та покарання. Беккер стверджує, що «окремі люди йдуть на скоєння злочину тому, що це дає їм можливість отримати більш вагомні фінансові та інші переваги порівняно з легальною діяльністю, враховуючи при цьому ймовірність викриття, арешту та судового вироку, а також суворість покарання» [9].

Таким чином, зменшення вигоди від корупції та збільшення втрат від корупційних дій – є однією з важливих формул запобігання корупції в оборонному секторі, яка має бути вкладена у чинне законодавство України.

Згодом, крім економічних втрат, до предмету дослідження були включені й морально-етичні втрати від злочинності.

Відповідно до цього підходу, існують два головні фактори стримування випадків корупції серед виборних посадових осіб, державних службовців цивільного та військового секторів, постачальників товарів та послуг для збройних сил та інших учасників оборонної сфери. Перший фактор - це культурно обумовлений етичний або «моральний» тягар корупційної поведінки. Це означає, що стримуючим фактором корупційної поведінки є визнання працівниками того факту, що корупційні дії суперечать законам моралі та етики. Другий фактор - це очікування і страх перед викриттям і покаранням. Тобто, стримуючим чинником у разі є визнання корупційних дій протизаконними, отже, і такими, які, у разі викриття, можуть спричинити суворе покарання як позбавлення волі.

Якщо говорити з погляду цих двох факторів стримування корупції, коли працівник приймає рішення щодо участі чи неучасті у корупційних діях, він розглядає свій можливий вибір з урахуванням можливих втрат цих двох видів, тобто: а) морально-етичного тягаря від скоєння протиправних дій; і б) ймовірності викриття, арешту та покарання. Ці стримуючі мотиви потім аналізуються порівняно з потенційними перевагами участі у корупційному злочині. Враховуючи тенденцію до зниження мінімально виправданих переваг корупційних дій та одночасне зростання максимально виправданих втрат, корислива посадова особа матиме схильність до участі в корупційних діях доти, доки очікуваний рівень мінімально виправданих переваг таких дій перевищуватиме очікування. максимально виправданих втрат, і поки що потенційні втрати не почнуть хоча б мінімально перевищувати потенційні переваги.

Аналіз та оцінка загальних втрат від корупції мають також враховувати і пошкодження суспільної моралі, а також виникнення диспропорцій в економіці, які, у свою чергу, призводять до підвищення вартості комунальних та інших послуг для населення та гальмують загальний економічний розвиток держави. Виходячи з цього, заходи щодо зниження корупції повинні здійснюватися у двох напрямках: це зниження потенційних мінімально виправданих переваг від участі в корупційних діях, з одного боку, та збільшення очікуваних максимально оправданих втрат, з іншого боку.

Позитивним прикладом формування доброчесності у державних службовців є досвід діяльності Бюро забезпечення етики та доброчесності у сфері державного управління у Нідерландах (BIOS).

Починаючи з 2006 р. Бюро забезпечення етики та доброчесності у сфері державного управління розробило кілька інструментів, включаючи такі як:

– «кубик доброчесності» – це мультимедійний інструмент навчання, що пропонує імітаційні робочі ситуації, у яких питання доброчесності пропонуються як дилема. На електронних носіях інформації зафіксовано відповіді низки осіб на ці дилеми: від пересічних громадян до директорів та

менеджерів державних установ. Такі носії інформації можуть використовуватись у навчальних цілях;

- SAINT – це інструмент самооцінки доброчесності, який може бути використаний організаціями для визначення основних ризиків та слабких місць. Інструмент SAINT був розроблений спільно з муніципалітетом міста Амстердама та Національною Рахунковою Палатою;

- рамкові положення щодо адміністративного розслідування (імовірних) порушень добропорядності.

Передбачається, що семінари з методології SAINT дозволяють виявити найуразливіші робочі процеси в організаціях – ті процеси, які становлять найбільший ризик з погляду доброчесності.

На думку Бюро забезпечення етики та доброчесності у сфері державного управління, головні характеристики SAINT полягають у наступному:

- це інструмент, розроблений державним сектором для державного сектору;

- це – ефективний та швидкий засіб, семінар одного дня;

- проводиться самодіагностика замість аудиту;

- використовується підхід до доброчесності «знизу нагору» (тобто з використанням знань та досвіду самих співробітників);

- SAINT застосовується як до організацій загалом, так і до їх підрозділам;

- SAINT дає ясну картину вразливих процесів, ризиків та можливих покращень у системах забезпечення доброчесності. Інструмент також дає менеджерам організацій «робочу програму» із забезпечення доброчесності;

- SAINT може бути відправною точкою для проведення іншого (більш фундаментального) аналізу, метод якого також розроблено Бюро.

На практиці семінари поділяються на дві частини. В першій половині дня учасники семінару виділяють найбільш уразливі робочі процеси за допомогою списку первинних та допоміжних процесів аналізованої організації. Потім складається опис найзначніших етичних ризиків цих

процесів. У другій половині дня проводиться оцінка існуючої системи забезпечення доброчесності організації, як з погляду ефективності, так і з погляду адекватності.

Системи забезпечення доброчесності охоплюють заходи захисту від ризиків недоброчесності, а також заходи щодо впровадження, зміцнення та організації стратегії доброчесності (системні заходи). Увага також приділяється таким аспектам внутрішньої культури, як свідомість доброчесності та роль керівництва.

На завершення семінару, на підсумковій сесії визначаються оптимальні заходи захисту (результат другої половини дня) для найуразливіших робочих процесів (результат у першій половині дня). Для учасників організацій семінари SAINT можуть бути основою для робочої програми забезпечення добропорядності. Такі програми адресовані керівництву організації та вказують на покращення стратегії доброчесності.

Проведення таких семінарів слід запровадити також до оборонного сектору, що надасть можливість охопити більшу кількість ризиків та дилем, які виникають у фахівців під час виконання своїх обов'язків.

Таким чином, основними засадами запобігання корупції в оборонному секторі є наступні:

1) Діяльність з побудови цілісності та виховання доброчесності сприяє підвищенню морального тягаря корупційної поведінки та передбачає впровадження кодексів професійної поведінки, етичного виховання, просвітницьких, виховних заходів, культурних обмінів та ін. Така діяльність одночасно сприятиме зниженню потенційних переваг корупційної діяльності.

2) Підвищення стандартів прозорості збільшує ймовірність викриття корупційної діяльності, а водночас і можливість покарання. Крім того, прозорість процесу ухвалення рішень в оборонному секторі, разом із застосуванням принципів відкритої та чесної конкуренції при призначенні на посаду, підвищенні на посаді, закупівлі товарів та послуг тощо звужує можливості для прийняття одноосібних рішень, а також знижує і потенційні

переваги корупційної діяльності. Діяльність щодо підвищення стандартів прозорості, ефективності та продуктивності насамперед має бути спрямована на побудову оборонної організації, усвідомлено в таких сферах, як детальна розробка оборонної політики та стратегії, планування, фінансування та менеджмент ресурсів.

3) Підвищення стандартів звітності та відповідальності через реформування законодавства та судової системи збільшує ймовірність винесення обвинувального вироку у разі викриття та ймовірність покарання у разі винесення обвинувального вироку, а значить збільшує і ймовірність покарання за корупційну поведінку. Це також підвищує очікувані втрати від корупційної поведінки та одночасно знижує рівень потенційних загальних доходів від корупційного злочину [8].

Проведений аналіз дає підстави зазначити, що боротьба з корупцією та формування доброчесності – це дві сторони однієї медалі. У той час як у понятті «боротьба з корупцією» бачиться негативний відтінок, «формування доброчесності» говорить про більш позитивний вимір фактично того самого процесу. Добропорядність означає стійкість, непохитність, функціональність, відповідність узгодженим принципам та стандартам. Таким чином, заходи щодо формування доброчесності повинні розвинути ці зазначені якості. Заходи протидії корупції включають позитивні та негативні процеси примусу, іншими словами, профілактичні та корекційні заходи. Вони входять і в програми з формування доброчесності. Таким чином, розділивши протидію з корупцією на 3 складові, а також вказавши, що доброчесність є одним із складових елементів, DCAF підтверджує, що під доброчесністю міжнародна організація розуміє, зокрема й формування антикорупційної культури в учасників відносин.

На нашу думку, подолати корупцію можна, якщо забезпечити такі три умови: по-перше, знизити потенційні переваги корупційної поведінки (зниження мінімального виправданого рівня доходу); по-друге, підвищення очікуваних втрат (підвищення рівня максимально виправданих потенційних

втрат); по-третє, підвищення вірогідності покарання. Тобто, коли очікувані доходи з корупції будуть не виправдані, а також існує висока імовірність розкриття корупції та застосування покарання за такі дії, у той же час висока імовірність великих втрат (не лише матеріальних, а й моральних, репутаційних тощо). Тільки при існуванні таких трьох умов можна значно мінімізувати корупцію у всіх сферах життєдіяльності суспільства, у тому числі в оборонному секторі України.

Висновки. Проведений аналіз дає підстави зазначити, що нерегульованість такої категорії як «доброчесність» у чинному законодавстві, несе багато ризиків та загроз у сфері запобігання та протидії корупції. Тому, на нашу думку, слід розробити проект Закону України «Про доброчесність в системі публічного управління», де окремим розділом передбачити систему механізмів забезпечення доброчесності в оборонному секторі. У зазначеному законі також слід передбачити відбір кадрів в сектор оборони не лише на підставі певних тестів, співбесіди, а також на підставі характеристик з попереднього місця роботи, інформації щодо діяльності майбутнього співробітника. Крім того, слід врегулювати питання навчання щодо доброчесності, формування нетерпимості до корупції.

У зазначеному законопроекті також слід врегулювати формулу запобігання корупції в оборонному секторі, зокрема: зменшення вигоди від корупції (процедури мають бути прозорими, відкритими та легко перевіреними) та збільшення втрат від корупційних дій (матеріальних, моральних, репутаційних).

Знизити рівень корупції в оборонному секторі можливо через впровадження оцінки альтернативних підходів до стримування корупції та адекватне реагування на прояви корупційної поведінки.

Крім того, стратегічний підхід до вирішення питань боротьби з корупцією у оборонному секторі має бути спрямований на зниження потенційних переваг корупційної поведінки (зниження мінімально виправданого рівня очікуваної винагороди) та одночасне підвищення

морального тягаря корупційної поведінки та ймовірності покарання (підвищення максимально виправданих втрат).

Література

1. Закон України «Про запобігання корупції». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD#w1_9
2. Закон України «Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки». URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20?find=1&text=%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80#w1_1
3. Кодекс доброчесної поведінки та професійної етики військових посадових осіб, державних службовців та інших осіб, уповноважених на виконання функцій держави, в Міністерстві оборони України та Збройних Силах України: затверджено Міністром оборони України 15 березня 2017 року. URL: <https://www.mil.gov.ua/content/corruption/Codecs.pdf>.
4. Корчак Н. М., Пархоменко-Куцевіл О. І. Доброчесність державного службовця: етичний та юридичний виміри. *Наукові праці Національного авіаційного університету. Серія «Юридичний вісник. Повітряне і космічне право.* 2021. № 2 (59). С. 78-84 URL: http://www.law.nau.edu.ua/images/Наука/Наукovij_jurnal/2021/2-59/22845.pdf
5. Кулібаба А. Поняття доброчесності як ключовий критерій у процесі добору на посаду суддів. URL: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/39.pdf>
6. Бігун В.С. Доброчесність як юридичний термін і сенс. *Часопис Київського університету права.* 2019. № 1. С. 25-26.
7. Виховання доброчесності та боротьба з корупцією в оборонному секторі Збірник прикладів (компендіум) позитивного досвіду. Женева-Київ, 2010. 384 с.

8. Баришевська А. П. Упровадження стандартів добросовісності в структурах сектору безпеки й оборони. *Реалізація державної антикорупційної політики в міжнародному вимірі [Текст] : матеріали V Міжнар. наук.практ. конф. (Київ, 9–10 груд. 2020 р.) : у 2 ч. / [редкол.: В. В. Черней, С. Д. Гусарев, С. С. Чернявський та ін.]*. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2020. Ч. 2. С. 24-27.

9. Becker G. S. Crime and punishment: an economic approach. *Journal of Political Economy*. 1968. Vol. 76. 2. P. 169 – 217.

References

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014) Law of Ukraine "On Prevention of Corruption" available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18?find=1&text=%D0%B4%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%BE%D1%87%D0%B5%D1%81%D0%BD#w1_9 (Accessed 5 Sept. 2023).

2. The Verkhovna Rada of Ukraine (2022), Law of Ukraine "On the principles of state anti-corruption policy for 2021-2025", available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20?find=1&text=%D0%BA%D1%83%D0%BB%D1%8C%D1%82%D1%83%D1%80#w1_1 (Accessed 5 Sept. 2023).

3. Ministry of Defense of Ukraine (2017), “Code of honest conduct and professional ethics of military officials, civil servants and other persons authorized to perform state functions in the Ministry of Defense of Ukraine and the Armed Forces of Ukraine”, available at: <https://www.mil.gov.ua/content/corruption/Codecs.pdf>. (Accessed 5 Sept. 2023).

4. Korchak, N. M. & Parkhomenko-Kutsevil, O. I. (2021), “Integrity of a civil servant: ethical and legal dimensions”, *Naukovi pratsi Natsionalnoho aviatsiinoho universytetu. Seriiia «Iurydychnyi visnyk. Povitriane i kosmichne pravo*, vol. 2 (59), pp. 78-84, available at: http://www.law.nau.edu.ua/images/Nauka/Naukovij_jurnal/2021/2-59/22845.pdf (Accessed 5 Sept. 2023).

5. Kulibaba, A. (2018), “The concept of integrity as a key criterion in the process of selection for the position of judges”, available at: <http://pgp-journal.kiev.ua/archive/2018/2/39.pdf> (Accessed 5 Sept. 2023).
6. Bihun, V.S. (2019), “Integrity as a legal term and meaning”, *Chasopys Kyivskoho universytetu prava*, vol. 1, pp. 25-26.
7. Vykhovannia dobrochesnosti ta borotba z koruptsiieiu v oboronnomu sektori Zbirnyk prykladiv (kompendum) pozytyvnoho dosvidu [Education of integrity and fight against corruption in the defense sector Collection of examples (compendium) of positive experience], Zheneva-Kyiv, 2010.
8. Baryshevska, A. P. (2020), “Implementation of integrity standards in the structures of the security and defense sector”, V Mizhnar. nauk.prakt. konf [Implementation of the state anti-corruption policy in the international dimension], Nats. akad. vnutr. sprav, Kyiv, Ukraine, vol. 2, pp. 24-27.
9. Becker, G. S. (1968), “Crime and punishment: an economic approach”, *Journal of Political Economy*, Vol. 76, 2, pp. 169 – 217.

Стаття надійшла до редакції 08.10.2023 р.